

Módszertani leírás

(1.1 fejezethez tartozik)

Bevezetés

A Központi Statisztikai Hivatal a magánháztartásokban élők gazdasági aktivitásának – foglalkoztatottságának és munkanélküliségének – vizsgálatára 1992-ben új statisztikai adatgyűjtést vezetett be. A munkaerő-felmérés, ami a magánháztartásokra kiterjedő reprezentatív felvétel, a 15–74 éves személyek gazdasági aktivitásáról nyújt információt. Az adatgyűjtés célja, hogy a foglalkoztatottság és a munkanélküliség alakulását a nemzetközi statisztikai ajánlásoknak megfelelően, a mindenkor munkügyi szabályozástól, illetve annak változásától függetlenül, a Nemzetközi Munkügyi Szervezet (ILO) fogalmait felhasználva figyelje meg.

A lakosság körében végzett munkaerő-felmérés a nemzetközi gyakorlatban a foglalkoztatottság, a munkanélküliség és az alulfoglalkoztatottság egyidejű, átfogó és konzisztens mérésének általánosan elterjedt eszköze. Az adatok feldolgozásának technikája biztosítja az osztályozásból adódó torzítások minimálisra csökkentését (mivel az egyes csoportokba való besorolás szigorú kritériumok szerint történik), ugyanakkor bizonyos fokú szabadságot is enged a nemzeti sajátosságok figyelembevételénél.

Számbavételi kategóriák

A magyar munkaerő-felmérés a vizsgált népességet egy meghatározott időszakban végzett tevékenységük alapján sorolja a következő két főcsoportba:

- gazdaságilag aktívak (a rendelkezésre álló munkaerő) és
- gazdaságilag nem aktívak (inaktívak).

A gazdaságilag aktív kategória (rendelkezésre álló munkaerő) magában foglalja mindazon személyeket, akik a megfigyelés hetében a munkaerőpiacon foglalkoztatottként vagy munkanélküliként megjelentek.

A felvételben használt fogalmak az ILO ajánlásait követik. Ennek megfelelően tartalmuk a következő:

Foglalkoztatottnak tekintendő mindenki, aki a vizsgált időszakban (ún. vonatkozási héten¹, a hetet hétfőtől vasárnapig számítva) legalább 1 óra, jövedelmet biztosító munkát végzett, vagy munkájától csak átmenetileg (szabadság, betegség stb. miatt) volt távol.

Jövedelmet biztosító munkának számít minden olyan tevékenység:

- amely pénzjövedelmet eredményez, vagy
- amely természetbeni juttatást biztosít, esetleg
- amelyet egyéb, később realizálható jövedelem érdekében végeztek,
- amelyet, mint segítő családtagok végeztek a háztartáshoz tartozó gazdaság, vállalkozás jövedelmének növelése érdekében.

A felvétel szempontjából nem számít jövedelmet biztosító munkának az önként, ingyenesen más háztartásnak vagy intézménynek nyújtott bármilyen segítség (társadalmi munka, ún. kalákamunka stb.), a saját ház vagy lakás építése, felújítása, javítása, a tanulmányhoz kötött szakmai gyakorlat keretében végzett munka (még akkor sem, ha azért valamilyen díjazást kapnak), valamint a háztartásban a ház körül végzett munka, beleértve a kerti munkákat is. A háztáji gazdaságban végzett munka csak akkor tekinthető jövedelemszerzőnek, ha annak eredménye jellemzően piacra és nem saját fogyasztásra kerül.

Munkanélkülinek tekintendő az a személy, akire a következő kritériumok egyidejűleg teljesülnek:

¹ 2002 előtt a hónap 12. napját magában foglaló hét volt a vonatkozási hét, 2003 és 2005 között a hónap 7. napját magában foglaló hét vagy az azt követő két hét egyike, míg 2006-tól minden hét egyben vonatkozási hét is (referenciahét).

- az adott héten nem dolgozott (s nincs olyan munkája, amelytől átmenetileg távol volt),
- aktívan keresett munkát a kikérdezést megelőző négy hét folyamán,
- rendelkezésre áll, azaz két héten belül munkába tudna állni, ha találna megfelelő állást.

A munkanélküliek sajátos csoportját alkotják azok, akik ugyan nem dolgoztak a vonatkozási héten, de már találtak munkát, ahol 90 napon (2002-ig 30 napon) belül dolgozni kezdenek. Rájuk nem vonatkozik a hármas kritérium egyidejű teljesülése.

Aktív munkakeresésnek tekintendő, ha valaki állami vagy magán-munkaközvetítőn keresztül érdeklődött állás után, közvetlenül keresett meg munkáltatókat, hirdetést olvasott, adott fel, hirdetésre válaszolt, rokonoknál, ismerősöknél érdeklődött, tesztet írt, vizsgát tett, vagy meghallgatáson volt, illetve vállalkozásának elindításával kapcsolatos ügyeit intézte.

Gazdaságilag aktívak azok, akik foglalkoztatottak, vagy munkanélküliként jelen vannak a munkaerőpiacon.

Gazdaságilag nem aktívak azok, akik a vonatkozási héten nem dolgoztak, illetve nem volt rendszeres, jövedelmet biztosító munkájuk és nem is kerestek munkát, vagy kerestek, de nem tudtak volna munkába állni. Idetartoznak – többek között – a passzív munkanélküliek, akik szeretnének ugyan munkát, de kedvezőtlennek ítélve elhelyezkedési esélyeiket, meg sem kísérik az álláskeresést.

Számított mutatók

Foglalkoztatási arány: a foglalkoztatottaknak a megfelelő korcsoportba tartozó népességhez viszonyított aránya;

Munkanélküliségi ráta: a munkanélkülieknek a megfelelő korcsoportba tartozó gazdaságilag aktív népességben belüli aránya;

Aktivitási arány: a gazdaságilag aktívoknak a megfelelő korcsoportba tartozó népességhez viszonyított aránya.

Szezonális kiigazítás

A szezonális kiigazítás a TRAMO/SEATS számítástechnikai programcsomag segítségével történik. Az idősorok különállóan kerültek kiigazításra.

A munkaerő-felmérés mintája

A munkaerő-felmérés mintája többlépcsős, rétegzett minta, amely kialakításánál a rétegeképző ismérvek a következők voltak: földrajzi egységek, települések nagysága szerinti kategóriák, lakóövezetek. Ez utóbbiak a mintában a következő aggregátumok formájában jelennek meg: belterületek, egyéb belterületek, külterületek. A mintában alkalmazott egyszerű, rotációs eljárás szerint bármely háztartás, amely valamilyen időpontban belép a mintába, hat egymást követő negyedévben szolgáltat adatokat, majd végleg elhagyja azt. A munkaerő-felmérés negyedéves mintája háromhavi részmintát tartalmaz. A mintába került lakásokban minden háztartásról és minden 15–74 év közötti személytől kérünk gazdasági aktivitásukra vonatkozó információt. A mintába kijelölt címek száma 1998-tól negyedévente mintegy 38 ezer.

Az egyes népességcsoportok létszáma a munkaerő-felmérés mintájából teljeskörűsítéssel számítható a mintában megfigyelt értékek megfelelő súllyal történő szorzása és összegezése

után. A teljeskörűsítéshez szükséges súlyok, illetve felszorzó tényezők meghatározása két lépésben történik. Először a minta 275 rétegére vonatkozóan készülnek el az elsődleges súlyok, majd korrekciós eljárás során – amire a megíúsulások torzító hatásának mérsékelése miatt van szükség – az ún. korrigált súlyok.

A korrekciós eljárásban kulcsfontosságú szerepet játszanak a továbbszámított népesség- és lakásszámok. Ez 2002-től a 2001. évi népszámlálásból származó információ felhasználásával továbbvezetett, *előre jelzett* (az adott időszakra vonatkozó) adat.

A munkaerő-felmérés mintájának hibaszámítása linearizált jackknife-módszerrel történik. Azért, hogy a kiadványt használók érzékeljék, hogy az egyes táblázatokban szereplő létszámadatokhoz milyen nagyságrendű mintavételi hiba tartozik, mellékelünk egy áttekintő táblázatot a 4. oldalon. Ebből látható a foglalkoztatottak, a munkanélküliek és a gazdaságilag aktívak különböző nagyságú létszámhoz tartozó mintavételi hiba becsült nagysága. A mutatók és a mintavételi hiba kapcsolata nem függvényyszerű, mert egy becsült adat értéke általában nem határozza meg a hozzátartozó mintavételi hibát, de az általánosított varianciafüggvények segítségével modellezhető. Az áttekintő táblázatban szereplő mintavételi hiba becslése regressziós modellel történik.

A mintába bevont települések köre 1998-ban megváltozott, a felvételbe bevont háztartások száma jelentősen bővült, így az idősorban kisebb, de a főbb tendenciákat nem befolyásoló törés van. A 2001. évi népszámlálás alapján is 1998-ig került az idősor visszadolgozásra.

A közölt abszolút számok kerekítése elektronikusan – egyedi korrekció nélkül – történt, ezért a részadatok összege nem mindig egyezik meg az összesített adatok megjelenített kerekített értékeivel.

A munkáltatók gazdasági tevékenységének osztályozása 2008-ig a TEÁOR'03 alapján történt, 2008-ra azonban már az új, TEÁOR'08 szerinti adatok is publikálásra kerültek. 2009-től a gazdasági tevékenység osztályozása a TEÁOR'08 alapján kerül besorolásra.

A foglalkozások besorolása 2010-ig a FEOR-93 foglalkozási nomenklátúra alapján történt, 2011. január 1-jétől azonban már csak az új, FEOR-08 szerinti adatok kerülnek publikálásra. A negyedéves mintákból származó adatok mintavételi hibái (s.e.) 95%-os megbízhatósági szinten 2012 I. negyedévében a következők:

Megnevezés	Foglalkoztatottak	Munkanélküliek	Gazdaságilag inaktívak	Munkanélküliségi ráta, %
	száma, 1000			
Közölt (súlyozott) adat	3 791,3	504,1	3 371,2	11,7
Mintavételi hiba (s.e.)	±30,8	±21,7	±31,2	±0,5

Publikálási rend

A munkaerő-felmérés eredményeit a KSH havonta a „Foglalkoztatottság” és „Munkanélküliség” című gyorstájékoztatójában teszi közzé a tárgyhót követő 28–31-e között, mely ún. gördülő negyedéves – utolsó három hónap átlagára – vonatkozó adatokat közöl. A negyedéves és éves adatokat tartalmazó főbb táblák ezt követően a Táblák (STADAT), és a Kiadványtárban található „Statisztikai Tükör” internetes sorozatban kerülnek közreadásra.

**Áttekintő táblázat a negyedéves mintavételi hiba alakulásáról a munkanélküliek,
a foglalkoztatottak és a gazdaságilag aktívak létszámának függvényében,
95%-os megbízhatósági szinten***

Munkanélküliek		Foglalkoztatottak		Gazdaságilag aktívak	
létszámadata	mintavételi hibája	létszámadata	mintavételi hibája	létszámadata	mintavételi hibája
-		6 932	2 856	6 932	2 856
5 000	2 106	8 458	3 209	9 947	3 617
6 000	2 169	10 000	4 603	20 000	5 479
7 000	2 232	20 000	4 967	30 000	5 656
8 000	2 295	30 000	5 252	40 000	5 812
9 000	2 358	40 000	5 498	50 000	5 953
10 000	2 421	50 000	5 718	75 000	6 269
11 000	2 484	75 000	6 197	100 000	6 551
12 000	2 547	100 000	6 612	125 000	6 810
13 000	2 609	125 000	6 987	150 000	7 054
14 000	2 671	150 000	7 333	175 000	7 287
15 000	2 734	175 000	7 657	200 000	7 510
20 000	3 044	200 000	7 964	250 000	7 934
25 000	3 351	250 000	8 537	300 000	8 336
30 000	3 656	300 000	9 070	350 000	8 721
35 000	3 959	350 000	9 572	400 000	9 093
40 000	4 258	400 000	10 050	450 000	9 454
45 000	4 556	450 000	10 507	500 000	9 806
50 000	4 851	500 000	10 948	600 000	10 488
60 000	5 433	550 000	11 374	700 000	11 147
70 000	6 005	600 000	11 788	800 000	11 786
80 000	6 566	700 000	12 585	900 000	12 411
90 000	7 118	800 000	13 347	1 000 000	13 022
100 000	7 660	900 000	14 081	1 100 000	13 623
110 000	8 191	1 000 000	14 791	1 200 000	14 214
120 000	8 712	1 100 000	15 481	1 300 000	14 797
130 000	9 224	1 200 000	16 154	1 400 000	15 373
140 000	9 725	1 300 000	16 811	1 500 000	15 942
150 000	10 216	1 400 000	17 455	1 600 000	16 505
160 000	10 696	1 500 000	18 086	1 700 000	17 062
170 000	11 167	1 600 000	18 707	1 800 000	17 615
180 000	11 628	1 700 000	19 317	1 900 000	18 163
190 000	12 078	1 800 000	19 919	2 000 000	18 707
200 000	12 519	1 900 000	20 512	2 200 000	19 784
225 000	13 575	2 000 000	21 097	2 400 000	20 847
250 000	14 569	2 200 000	22 247	2 600 000	21 899
275 000	15 499	2 400 000	23 372	2 800 000	22 940
300 000	16 366	2 600 000	24 475	3 000 000	23 972
325 000	17 169	2 800 000	25 559	3 200 000	24 996
350 000	17 910	3 000 000	26 626	3 400 000	26 012
375 000	18 587	3 200 000	27 678	3 600 000	27 021
400 000	19 201	3 400 000	28 715	3 800 000	28 023
425 000	19 751	3 600 000	29 740	4 000 000	29 020
450 000	20 239	3 800 000	30 752	4 200 000	30 011
475 000	20 663	4 000 000	31 754	4 400 000	30 997
500 000	21 024	4 200 000	32 746	4 600 000	31 979

*A táblázat szerint pl. egy 25 000-es munkanélküli-létszámhoz tartozó 95%-os valószínűségi szintű konfidenciaintervallum közelítőleg 25 000-3351, 25 000+3351.

A munkaerő-felvétel 2011. évi felvétele alapján.